

Catalunya indrets i memòria

Rosa Agenjo

Exposició commemorativa 1714-2014

1714 / 2014

Generalitat
de Catalunya

Catalunya indrets i memòria

Rosa Agenjo

*Professora de Pintura a la Facultat de Belles Arts
de la Universitat de Barcelona*

Exposició commemorativa 1714-2014

1714 / 2014

**Generalitat
de Catalunya**

Agraïments

A Joan Vidal de Ciurana, Joaquim Bohils i Joan Antón Maragall.
Sense la seva valuosa ajuda aquest llibre no hauria estat possible.

A les historiadores Mireia Freixa i Cèlia Torrent, pel seu assessorament.

A la Generalitat de Catalunya i a la Sala Parés.

I a la meva estimada família
i a totes les persones que generosament m'han donat suport.

INTRODUCCIÓ

L'exposició titulada "Catalunya: indrets i memòria" pretén fer un recull dels fets i de les dades més significatives que han contribuït a configurar la identitat de Catalunya com a nació. Mai podrem entendre això si no recordem les civilitzacions que han deixat empremta en els trets que configuren el poble català: la seva llengua, art, agricultura, indústria i cultura.

Aquestes catorze pintures de Rosa Agenjo representen de forma simbòlica els fets històrics que han configurat Catalunya com la nació que és.

Pel que fa al títol, "Catalunya: indrets i memòria", l'exposició vol aplegar alguna cosa més que una simple data històrica o la descripció d'un indret de la variada geografia de Catalunya. Vol recollir el batec dels diferents pobles que han deixat la seva empremta artística, cultural i lingüística i que han configurat al llarg del temps la identitat d'un poble obert i solidari, treballador, auster i obert al progrés.

No hi ha cap data més apropiada que la celebració del Tricentenari de 1714 per recordar alguns dels esdeveniments més significatius de la nostra història i per fer una passejada pels indrets més emblemàtics de la nostra terra.

Artur Mas i Gavarró

President de la Generalitat de Catalunya

ÍNDEX D'OBRES

1. Empúries:	7
2. Sant Climent de Taüll	8
3. Monestir de Santa Maria de Poblet. "Ora et labora"	9
4. El mas català: la Catalunya de la terra	10
5. Montserrat. Batec d'espiritualitat	11
6. Diada de Sant Jordi. La Catalunya de l'Amor	12
7. 1714. La fugida	13
8. La catedral de Girona. Guerra del Francès	14
9. El celler català	15
10. Colònia Vidal	16
11. El Delta de l'Ebre. Arrossaires	17
12. La Pedrera. Gaudí geni	18
13. La Catalunya de progrés. Port de Barcelona	19
14. Arc de Berà. Cercant la independència	20
COMPLEMENT DE L'EXPOSICIÓ: PINTURES A L'OLI SOBRE LLENÇ	21
15. Porta de Barcelona	21
16. Delta de l'Ebre	22
17. Naixement d'un Estat	23

I. EMPÚRIES:

Empúries és la primera colònia grega de la Península, fundada al segle VI a. C. com a assentament comercial. Al segle II a. C., els romans també hi van construir un gran enclavament.

La pintora Rosa Agénjo ha escollit Empúries com a centre dels primers batecs de la Catalunya cultural i mercantil. La seva aquarel·la reproduceix l'Escolapi, pare de la medicina, amb el fons blau característic de la Mediterrània. La pintora emmarca la figura en una àgora grega com a símbol de la transmissió de la cultura hel·lenística. El metge observa, amb ulls encisadors, el blau de la Mediterrània i el cel de l'enyor.

Aquesta estàtua va aparèixer entre les runes d'Empúries. Estava esculpida en marbre blanc del Pentèlic al segle II a. C. Va ser trobada a trossos l'any 1909 i traslladada al Museu d'Arqueologia de Catalunya a Barcelona, on es va restaurar.

Segons la mitologia grega, Asclepi (en grec Ἀσκληπιός), Esculapi per als romans, va ser el déu de la medicina i la curació, venerat a Grècia en diversos santuaris. La família d'Hipòcrates descendia d'aquest déu. Els seus atributs es representen amb serps enrotllades en un bastó, pinyes, corones de llorer, una cabra o un gos.

1. Empúries • Guaix / Paper Canson • 70 cm x 50 cm, 2012

2. SANT CLIMENT DE TAÜLL

L'aquarel·la de Sant Climent de Taüll ens obre una finestra al passat de Catalunya. La pintora ha sabut recollir una mostra única del romànic català, en la qual es reflecteixen l'austeritat, el recolliment i la poètica d'un poble agosarat.

Agenjo ha volgut destacar l'austeritat i solidesa dels murs, l'esveltesa de la torre llombarda aïllada del nucli central, sense oblidar que en el seu interior estava ubicada la pintura romànica més important del món, actualment dipositada a Barcelona al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC). No podem oblidar que l'església va ser consagrada el 10 de desembre de 1123.

L'artista ha sabut harmonitzar, amb el color, l'arquitectura austera d'aquest edifici singular i el món bucòlic d'un pastor que pastura unes ovelles arrelades a la terra verda i mirant al cel blau.

2. Sant Climent de Taüll • Acrílic / Paper Arches • 56 cm x 76 cm, 2012

3. MONESTIR DE SANTA MARIA DE POBLET. “ORA ET LABORA”

Aquesta aquarel·la de Rosa Agenjo constitueix el reconeixement a la trajectòria històrica i cultural del monestir de Poblet, emblema del treball i de l'espiritualitat de Catalunya.

El monestir ocupa el nucli de la composició. Es tracta d'un complex arquitectònic que recorda la iconografia cistercenca. Està enquadrat entre camps de blat, vinyes i alberedes de l'entorn, on treballaven i resaven els monjos de l'abadia sota un cel blau envernissat d'una espiritualitat abacial.

Aquest centre d'espiritualitat i de cultura, fundat pel comte de Barcelona Ramon Berenguer IV, va assumir plenament la missió de transmetre el llegat històric del qual és dipositari i de preservar el patrimoni monumental. Per aquesta raó fou declarat per la UNESCO patrimoni universal de la humanitat.

Dins l'imaginari col·lectiu de Catalunya, Poblet està associat a un dels moments de màxima plenitud de la nostra història. Ens projecta l'ombra poderosa dels comtes-reis i ens parla d'un passat del qual hem heretat una llengua i una literatura esplendoroses.

L'aquarel·la transmet un simbolisme que parla d'un poble treballador, auster, obert a la cultura i a l'espiritualitat, a la dignitat i a la llibertat. És una font d'esperança que la comunitat cistercenca irradia amb la seva proverbial senzillesa i discreció.

3. Monestir de Santa Maria de Poblet • Aquarel·la / Paper Arches • 56 cm x 76 cm, 2012

4. EL MAS CATALÀ: LA CATALUNYA DE LA TERRA

La pintora centra el seu interès en una masia i ha volgut captar l'encant d'una explotació agrícola solitària fora del nucli d'un poble. A més a més, en aquesta composició ha volgut destacar no només l'element d'aïllament, sinó també el conjunt harmònic que formen una casa, les terres de conreu i els boscos.

Aquest tipus de construcció rural abundava en temps de la Catalunya Vella i és característica de la població disseminada de pagesos o pastors que viuen allunyats dels nuclis urbans. Segons el volum de la construcció de cada masia, a les cases de pagès d'antany hi vivia molta gent: l'amo, l'hereu, els altres germans, la resta de la família, mossos i pastors. Eren centres de producció on es fabricava el vi, es molia la farina o es produïa oli. A més, s'engreixava el porc i s'elaboraven embotits i formatges. Mentre que en algunes masies es feien bótes de vi, en d'altres es cosien espardeïnyes i sàrries per carregar els animals. Per aquesta raó, la pintora ha volgut representar, mitjançant l'aquarel·la, uns pagesos que presideixen l'escena rural, amb l'esforç que caracteritza les famílies de la pagesia. Tothom hi col·labora, malgrat les dificultats de la vida al camp. L'obra representa un dia de tardor, la verema i la collita dels fruits dels ametllers, símbol inequívoc d'il·lusió i de superació.

4. El mas català • Aquarel·la / Paper Arches • 56 cm x 76 cm, 2013

5. MONTSERRAT. BATEC D'ESPIRITUALITAT

Sens dubte, Montserrat és un dels indrets evocadors de la història de Catalunya. En aquesta composició pictòrica apareix un massís muntanyós que s'enlaira bruscament, adoptant formes singulars, cercant la pau i el silenci del cel. Entre els cims pintats destaquen, amb ales de vent, el Cavall Bernat, les Agulles i el Serrat del Mort.

Al centre de la composició, la pintora ha destacat l'abadia benedictina de Montserrat, que, al segle XIII, va aconseguir la independència del monestir de Ripoll. Entre les ombres del silenci, l'espectador imagina la Mare de Déu de Montserrat, una marededéu trobada, anomenada familiarment "la Moreneta" pel seu color fosc. L'autora ha volgut que les diferents tonalitats d'aquesta talla romànica de finals del segle XII, resultat de la transformació del vernís a causa del pas del temps, estiguin molt presents tant a les roques de la muntanya com a la sotana dels escolanets. Per això, en un lloc destacat de l'aquarel·la, hi apareixen els escolanets representant amb l'harmonia de la seva veu els desitjos d'un poble que vol refermar la seva espiritualitat i la seva identitat.

D'altra banda, la comunitat actual de Montserrat està formada per uns vuitanta monjos que segueixen la regla de Sant Benet (segle VI d. C.). L'objectiu principal d'aquesta comunitat benedictina és continuar fent de la muntanya sagrada un lloc de trobada i pregària, de cultura i tradició, custodiant sempre a la seva biblioteca i al seu museu els batecs d'un poble que pensa i sent en català.

5. Montserrat • Aquarel·la / Paper Arches • 56 cm x 76 cm, 2013

6. DIADA DE SANT JORDI. LA CATALUNYA DE L'AMOR

El 23 d'abril els catalans i catalanes surten al carrer per celebrar la festivitat de Sant Jordi, patró de Catalunya. Aquest és el Dia de la Rosa i el Llibre. Aquests dos elements es compaginen amb la senyera, tot impregnant els carrers i les places d'arreu del país, llaçant l'amor i la cultura, la llibertat i la identitat.

Per aquesta raó, des del segle xv, la diada de Sant Jordi a Catalunya és el dia dels enamorats i és costum que les parelles es regalin una rosa vermella "com la sang" i un llibre, símbol de cultura i progrés.

Si ens fixem en el quadre, la pintora ha volgut centrar la seva composició en el llibre i la rosa, símbols de la identitat del poble català. Aquesta és una manera lluminosa d'evocar la diada de Sant Jordi, que commemora la seva mort: el 23 d'abril de l'any 303. Sobre la pàgina del llibre s'estenen lletres gòtiques d'enyor, donzelles i cavallers, enaltint senyeres amb sang vermella al cor. Tot amb voluntat d'harmonitzar, amb el llaç de l'esforç, l'amistat, la cultura, la convivència i la identitat d'un poble que estima la llibertat.

6. Diada de Sant Jordi • Oli / llenç • 54 cm x 73 cm, 2012

7. 1714 LA FUGIDA

Durant el setge de Barcelona, Felip V d'Espanya va aprofitar per destruir les muralles de les ciutats que s'havien resistit a l'avanç borbònic i per establir una duríssima repressió que va culminar amb la crema de ciutats, la derogació de lleis i furs i l'empresonament i mort de molts ciutadans. l'any 1716, amb els Decrets de Nova Planta, es crea l'Estat espanyol amb capital a Madrid.

Aquesta pintura representa el setge de Barcelona de 1714. Al fons del quadre, es veu la ciutat de Barcelona en flames i la muralla des del peu de Montjuïc, és a dir, la mateixa zona de l'actual barri del Poble Sec.

Destaquen les persones que fugen cap al sud pel camí antic de València i, més enrere, es pot observar el port de Barcelona tal com era en aquella època, amb els vaixells bloquejant la ciutat per mar i el far assenyalant-la. Les muntanyes de la serralada, que delimiten el Maresme, es difuminen al fons.

Com es pot observar a l'aquarel·la, la vila de Barcelona tenia una forma circular. El port era força espaiós i disposava d'un llarg trencacònes anomenat la Muralla del Mar.

7. 1714. La fugida • Aquarel·la / Paper Arches • 56 cm x 76 cm, 2014

8. LA CATEDRAL DE GIRONA. GUERRA DEL FRANCÈS

A començaments de 1808, les tropes napoleòniques van entrar a Espanya per Girona amb l'excusa de la invasió de Portugal, segons l'acord a què es va arribar en el tractat de Fontainebleau. L'ocupació francesa va provocar una llarga guerra per la independència (1808-1814) que a Catalunya fou coneguda com la guerra del Francès.

Agenjo ha volgut destacar la valentia dels gironins i gironines que foren les primeres víctimes quan les tropes napoleòniques van penetrar en terres catalanes. Per aquest motiu, la pintora ha escollit les escales de la catedral de Girona com a escenari de la resistència, on apareixen els herois i heroïnes del barri de Santa Bàrbara defensant la llibertat del seu poble i protagonitzant una mena de crònica d'aquest moment tràgic del nostre passat.

La pintora també ha volgut ressenyar que, com acostuma a succeir en ocasions semblants, les dones van ser heroïnes anònimes que van donar suport a aquells que lluitaven a primera línia de foc. Agenjo retrata el món compromès de les gironines que van protagonitzar aquelles efemèrides i la història a partir d'uns fets que van marcar de manera decisiva el futur de Catalunya.

8. La catedral de Girona • Aquarel·la / Paper Arches • 76 cm x 56 cm, 2014

9. EL CELLER CATALÀ

Pensar en un celler evoca una de les activitats agrícoles més singulars del poble català. Quan el dramaturg Àngel Guimerà va batejar els cellers modernistes com a catedrals del vi no podia trobar una imatge més escaient a l'hora de qualificar aquests indrets de Catalunya.

En aquesta aquarel·la, titulada *El Celler*, la pintora ha volgut reflectir que aquest forma part indistricable de la pell de Catalunya. N'hi ha de dos tipus: els cellers familiars i els cooperatius, grans o petits, que elaboren els vins d'una finca familiar i tenen una producció reduïda. L'artista ha enaltit aquest fet, no solament reproduint l'espai de l'elaboració del vi, sinó també evocant els viticultors, grans emprenedors que reflecteixen amb la seva expressió la força d'un poble a qui li agrada fer de la seva feina un cant al treball i a l'esforç.

Aquests vins de Catalunya obtenen la seva màxima qualitat gràcies al tarannà de les persones, que resten al capdavant d'un celler per crear sempre el millor vi: expressió viva de l'ànima catalana. Parlem de vins que, en els últims anys, han estat premiats tant a nivell nacional com internacional.

Finalment, en aquesta aquarel·la s'intenta lloar una Catalunya on hi ha més de 400 cellers dirigits per petites empreses familiars de producció reduïda o per grans societats que exporten el seu vi a mig món. Alguns cellers s'allotgen en castells medievals i d'altres destaquen pel seu disseny modernista. Pensem en la ruta del cellers modernistes a Catalunya que s'han convertit, amb el temps, en monuments emblemàtics per a les poblacions que els acullen i per a la Catalunya del segle XXI.

Sens dubte, la història de Catalunya està associada, en una part significativa, als vins del Priorat, del Penedès, d'Alella i d'una Catalunya del progrés.

9. El celler català · Gualix/ Paper Canson · 70 cm x 100 cm, 2013

10. COLÒNIA VIDAL

Al llarg del recorregut dels rius Ter i Llobregat va sorgir un gran nombre de colònies industrials que van experimentar un auge a partir del 1858. Durant el dia, les dones dels treballadors de les colònies no exercien de mestresses de casa o de mainaderes, sinó que eren una part activa en les tasques industrials, és a dir, formaven part de la línia de producció al costat dels seus marits.

La vida a les colònies era feixuga. Les jornades laborals a la fàbrica eren llargues, però els homes, un cop acabades les seves tasques laborals, passaven una estona al bar o a l'Ateneu si es tractava d'una colònia gran. Les dones, en canvi, es desempallegaven del davantal de la fàbrica per posar-se el davantal de mestressa de casa i les tasques domèstiques s'allargaven hores i hores.

Amb aquesta imatge, la pintora evoca un grup de planxadores d'una colònia, supervisades per una dona que, cofoia, passeja per la sala per tenir cura que tot estigui a punt. La pintura és una instantània de serenor, segurament idealitzada.

10. Colònia Vidal • Aquarel·la / Paper Arches • 76 cm x 56 cm, 2014

11. EL DELTA DE L'EBRE. ARROSSAIRES

La pintora ha escollit com a centre de la seva composició pictòrica el Parc Natural del Delta, que es troba a la desembocadura del riu Ebre, a la província de Tarragona, a les comarques del Montsià i del Baix Ebre i a l'extrem meridional del Principat de Catalunya.

Aquell que contempli el quadre pot arribar a una evocació plàcida de la zona humida més gran de Catalunya i visualitzar-lo com un cant a la vida i a la diversitat de plantes i aus que conviuen al Delta.

No obstant això, el pinzell s'ha aturat en l'arrossar per formar una part substancial del paisatge deltaic i constituir així una zona humida d'importància capital. Aquest paisatge comporta, d'una banda, una producció alimentària bàsica per a les espècies salvatges, i, de l'altra, l'existència d'una vegetació característica. Són multitud les espècies animals que s'aprofiten de l'arrossar en alguna època del seu cicle. Aquí resideix l'originalitat temàtica del quadre de Rosa Agenjo: agermanar natura i sentiment, colors íntims i desitjos de llibertat. Tot plegat, envoltat de l'esforç de l'home i de l'encant d'uns canals, sèquies i llacunes que traslladen l'espectador a un món oníric.

11. El Delta de l'Ebre • Aquarel·la/ Paper Arches • 56 cm x 76 cm, 2014

12. LA PEDRERA. GAUDÍ GENI

En aquesta aquarel·la, la pintora ha seleccionat la Pedrera de Barcelona com a mostra del modernisme català. És un cant a un poble que somnia amb la seva llibertat.

Sens dubte, en aquesta combinació de pedra i aigua que caracteritza la Pedrera de Gaudí, la pintora aconsegueix projectar Barcelona com la ciutat europea de la llum que és. Agenjo presenta la Pedrera com si fos un penya-segat envoltat d'ones i veles, tot plegat vist des d'una òptica certament fantàsica. El propi Gaudí, consagrat autor de la construcció, contempla l'escena des de la finestra.

Gaudí va concebre la Pedrera com una visió unitària de la Terra. Es tracta d'una construcció robusta feta amb pedra, però dissenyada amb una forma ondulada que recorda les ones del mar, amb unes baranes de ferro forjat que remeten al món vegetal i uns vitralls a les portes que evocuen l'interior de les emocions. Hom ha assenyalat que quan el visitant entra al pati sembla que penetri al centre de la Terra!

12. La Pedrera • Aquarel·la/ Paper Arches • 76 cm x 56 cm, 2014

13. LA CATALUNYA DE PROGRÉS. PORT DE BARCELONA

Aquesta aquarel·la és una evocació del port de la Barcelona èolica, oberta als vents del mar i a la llum del sol. Es dibuixen aerogeneradors i tancaments fotovoltaics en façanes i teulades. La muntanya de Montjuïc apareix coronada de gegants èolics. Al fons, mar endins, cap a l'horitzó visible, es divisa una granja de mega-aerogeneradors flotants. Es tracta de clars exemples de tecnologia feta a casa per obtenir energia neta i reduir la dependència de l'exterior, tot donant feina als nostres enginyers i investigadors universitaris i d'altres centres tecnològics.

La pintura es pot llegir com una aposta per la Catalunya del progrés, per la Catalunya del futur. El color del quadre evoca un paisatge industrial i net, respectuós amb el medi ambient.

En el pensament de l'artista hi ha la idea que Catalunya pot i ha de ser capdavantera en la lluita contra el canvi climàtic, en la reducció d'emissions de CO₂ i altres gasos d'efecte hivernacle a l'atmosfera. Catalunya pot i ha de ser líder en energies renovables i exportar aquest coneixement, identificant-lo amb la marca i la imatge de Barcelona.

13. Port de Barcelona. • Aquarel·la / Paper Arches • 56 cm x 76 cm, 2014

14. ARC DE BERÀ. CERCANT LA INDEPENDÈNCIA

En aquesta última aquarel·la, un arc de triomf presideix la pintura. Es tracta de l'arc de Berà, construït pels romans al nord-est de Tarragona, prop de la localitat de Berà. Per això porta el seu nom, datat al segle II d. C. Els castellers de Vilafranca del Penedès coronen l'escena.

La pintora ha volgut recordar el traçat de la Via Augusta construïda pels romans amb el camí de la Via Catalana 2013. Al llarg de la composició, una filera de catalans i catalanes d'arreu, envoltats de senyeres que representen l'esperança i l'enyor, configuren el simbolisme d'una Catalunya independent.

Unes sibil·les romanes, reconegudes profetes sàvies de la nostra antiguitat, fan ofrenes de flors a l'arc romà de Berà perquè els seus desitjos es facin realitat.

14. Arc de Berà • Aquarel·la / Paper Arches • 56 cm x 76 cm, 2014

15. PORTA DE BARCELONA

Oli / llenç • 146 cm x 114 cm, 2013

16. DELTA DE L'EBRE

Oli / llenç • 46 cm x 55 cm, 2013

17. NAIXEMENT D'UN ESTAT

Naixement d'un Estat • Oli / llenç • 146 cm x 114 cm, 2014

Dipòsit legal: B 18108-2014